

Rozhovor s generální ředitelkou NPÚ Naděždou Goryczkovou

Zdeněk Patzelt

Naděžda Goryczková. Foto archiv Národního památkového ústavu

Jste generální ředitelkou Národního památkového ústavu od roku 2008. Asi se nemylím, když si myslím, že pro samé úřednické povinnosti vám nezbyvá mnoho času na vaše oblíbené památky architektury konce 19. a první poloviny 20. století?

Přiliš se nemylíte, času na odbornou práci mnoho nezbyvá, přesto se jej snažím alespoň okrajově udělat. Architektura 20. století je stále nedoceněna, a proto je třeba na její hodnoty veřejnost neustále upozorňovat. V loňském roce jsem ve spolupráci s kolegy ze stavebních fakult brněnské a pražské techniky a Ústavu teoretické a aplikované mechaniky Akademie věd připravila víceletý výzkumný projekt, který mapuje

potenciál architektury 60. a 70. let 20. století na našem území. Projekt uspěl a byl vybrán k financování, ale jeho řízení jsem se musela z mnoha důvodů vzdát. Výstupem by měla být mimo jiné i metodika hodnocení tohoto typu architektury pro výběr reprezentantů do ústředního seznamu kulturních památek. Samozřejmě se snažím ze své pozice projekt podporovat a vytvářet podmínky pro jeho úspěšné plnění.

Čím to, že právě přelom minulého a současného století vás tak zaujal?

Je to doba, která přináší výraznou proměnu životního stylu společnosti a rozvoj techniky nejen v průmyslu, ale i ve stavebnictví, a s tím souvisí

i nástup nového pojetí architektury. Přichází moderna, která předznamenává odklon od dekoru ke konstruktivismu a přináší řadu nových inspirací v architektonické tvorbě. Historici umění na toto období dlouho nahlíželi s despektem a bez zájmu. Vzpomínám si, že ještě v 80. letech, kdy jsem do památkové péče nastoupila, se mimo kulturní centra realizace z 19. a 20. století chránily jen sporadicky. Situace se podstatně změnila po roce 1989, ústřední seznam kulturních památek se v první polovině 90. let skokově rozšířil i o tento segment hmotného dědictví.

Ostrava, kde jsem v té době působila, se výrazně formovala právě na přelomu 19. a 20. století a její obraz je tvořen především architekturou

z této doby. Je proto logické, že jsem využila příležitosti a tuto nepokrytou oblast památkové péče začala společně s dalšími kolegy systematicky mapovat.

V jednom z rozhovorů jste uvedla, že prioritou NPÚ je řádná péče o památky, abychom je uchovali příštím generacím, že není tolik důležité, kolik lidí je navštíví, a že někdy může být návštěvnost i ke škodě. Připomíná mi to věčné dilema v ochraně přírody a hledání návštěvnických limitů únosnosti. Máte na to nějakou metodu?

Na to metoda neexistuje – základním pravidlem je nepodléhat tlakům na maximální vytěžení památkových objektů a mít na zřeteli veřejný zájem na ochranu jejich památkových hodnot. Najít vyváženost mezi návštěvností a uchováním hodnot není tak jednoduché, jelikož rozpočet naší instituce je téměř z poloviny tvořen vlastními výnosy a ty jsou z devadesáti procent generovány právě ze vstupného – návštěvníky na našich hradech a zámcích proto potřebujeme. Je však velmi důležité, aby při správě památek zpřístupněných veřejnosti nebyl uplatňován pouze pohled manažera, ale i památkáře, který dokáže korigovat nepřiměřené nápady motivované pouze ekonomickou výhodností. Proto jsou limitovány počty osob ve skupinách a ani nelze všechny památky celoročně provozovat. Nejsou-li zpřístupněné prostory v zimním období temperovány, trpí zvýšenou vlhkostí unikátní interiéry vybavené kvalitním historickým mobiliářem i nástěnné malby a tím dochází k úbytku památkových hodnot, které jsme povinni chránit.

Ochrana přírody a krajiny a ochrana památek mají mnoho společného. Objdou se jedna bez druhé, nebo právě naopak?

Oba obory mají k sobě blízko, prezentují veřejný zájem, který se občas dostává do střetu se zájmy privátními. Z tohoto pohledu si jsou ochrana přírody i ochrana kulturního dědictví velmi blízké. Jsou však i situace, kdy oba veřejné zájmy jdou proti sobě, respektive upřednostnění jednoho představuje negativní dopad na druhý. Mám na mysli střet obou zájmů v jednom místě a čase – pak je třeba hledat rozumný konsenzus udržitelnosti obou. Jsem upřímně ráda, že v posledních letech se daří najít cestu spolupráce, a nikoliv konfrontace i v těchto případech. Spolupráci ochránců

Naděžda Goryczkova (1963)

Vystudovala Fakultu architektury Vysokého učení technického v Brně (absolvovala 1986).

Po letech působení na ostravském pracovišti Národního památkového ústavu se v roce 2008 stala generální ředitelkou instituce.

Odborně se zaměřuje na památky architektury konce 19. a první poloviny 20. století. Své poznatky pravidelně publikuje v odborných periodikách, podílela se také na publikacích zaměřených na památky moderní architektury zejména na Moravě a ve Slezsku

přírody a památkářů považují za velmi důležitou a oboustranně výhodnou.

Návštěvníci památek považují za samozřejmost, že se v nich platí vstupné, které slouží k péči o ně. Napadlo vás, že by se platilo za vstup do chráněné přírody, třeba do národních parků? To je také jedno z dilemat ochránců.

Upřímně si to neumím technicky představit – přírodní park je volným prostorem a stejně tak jako nejsme schopni vybírat vstupné v rozsáhlých krajinnářských parcích, které jsou součástí námi spravovaných areálů a péče o ně je velmi nákladná, nelze asi zpoplatňovat ani vstup do národních parků. Osobně jsem zastáncem toho, aby národní přírodní i kulturní dědictví bylo zprostředkováváno nejširší veřejnosti pokud možno za minimální poplatky, případně i zdarma, jelikož to přispívá ke kultivaci a posílení vzdělanosti společnosti. Ale to by předpokládalo navýšení provozního příspěvku na provoz institucím, které se ze zákona o tyto hodnoty starají. V případě zahrad a parků, které jsou součástí veřejného prostoru, často volíme cestu spolupráce se samosprávou při péči o ně a pak je nezpoptatňujeme.

V čem nejvíce spatřujete prolínání profese ochránce přírody a ochránce památek?

Už jsem to zmínila – v obou případech jde o prosazování veřejného zájmu na ochranu určitého dědictví. Způsob prosazování je v mnohém

obdobný, ale zde musím otevřeně přiznat, že zákon o ochraně přírody je účinnější než památkový zákon – alespoň mám ten pocit. Stejně tak společenský kredit ochránců přírody v návaznosti na ekologizaci společnosti je o něco vyšší než památkářů. Lidé sice mají rádi památky, ale neradi se smiřují s omezeními, která péče o ně přináší, zatímco ochranu přírody vnímá většina jako samozřejmou součást života. V tom to mají kolegové ochránci přírody o něco snadnější.

Jak jste spokojena s úrovní spolupráce ochránců přírody a památek?

Spolupráce obou profesí se v posledních několika letech výrazně posílila a do budoucna plánujeme ještě významnější propojení a výměnu zkušeností. Na základě memoranda o spolupráci je v letošním roce z iniciativy ochránců přírody připravován společný „kulatý stůl“ nad aktuálními problémy ochrany obou veřejných zájmů v jednotlivých regionech. V České republice jsou výjimečné lokality, které se současně vyznačují mimořádnými přírodními i kulturními hodnotami a je třeba se na režimu péče o ně dohodnout. Mám na mysli například území Lednicko-valtického areálu s unikátní komponovanou krajinou, které je pro své kulturní hodnoty od roku 1996 zapsáno na Seznam světového dědictví UNESCO, a současně zde zasahuje Biosférická rezervace Dolní Morava vyhlášená v roce 2003 a několik přírodních lokalit Natura 2000. Osobně bych byla velmi ráda, kdyby se podařilo uzavřít meziresortní dohodu mezi ministerstvem kultury a ministerstvem životního prostředí o obecných zásadách obnovy a dalšího rozvoje celého areálu. Myslím, že by to bylo ku prospěchu věci.

Co nejvíce byste si v pracovním životě přála do budoucna?

Mým přáním je posílení společenské pozice památkové péče. Veřejnost se hlásí k památkám, ráda je navštěvuje a seznamuje se s jejich příběhy, ale někdy již zapomíná, že prosazování veřejného zájmu je mnohdy na úkor toho osobního a že ochrana památek není pouze věcí odborné instituce, ale nás všech – proto je třeba se v ochraně kulturního dědictví více angažovat, nebýt lhostejný k odkazu našich předků.

Děkuji vám za rozhovor a nejenom v tom pracovním životě vám přeji, ať se vám vše daří.